LT 33139

BIRGER SJÖBERG (1885-1929) ur FRIDAS BOK

SMÅSTADSVISOR OM FRIDA OCH NATUREN, OM DÖDEN OCH UNIVERSUM. ORD OCH TONER. STOCKHOLM 1922

Sång av FOLKE SÄLLSTRÖM till ROLAND BENGTSSONS gitarrackompanjemang

SIDA 1

1. **Den första gång**
   (För Frida i ömmare stunder gjorda bekännelser, vilka dock av henne, kärleksfullt avvärjande, kallades «överdrivna ord».)
2. **Lilla Paris**
   (I sällskap med Frida, som loj lagt sig i gräset, betraktar han från andra sidan viken deras stad en söndagsmorgon. Anställer därvid jämförelser med Paris och gläder sig åt, att deras stad endast på ytan liknar den stora världsstaden, men är bättre till sin inre karaktär. Frida lyssnar tämligen förstrött.)
3. **«På begäran»**
   (Violoncellisten i Müller-Bezacks solistkapell spelar i utvärdshusets trädgård en sommarafton, på begäran av Rådmannen, Träumerei. En främling, som ej känner stadens vanor, stör dödstystnaden, varvid förvirring uppstår. Allt slutar dock harmoniskt, tack vare violoncellistens kallblodighet.)
4. **I Spaniens månsken**
   (Romantisk aftonfantasi i ensamheten på det lilla vindsrummet.)
5. **Frida i vårstädningen**
   (Bland träden i Fridas faders täppa iakttager han utanför fönstren, en middagsrast på våren, hur Frida, som erhållit ledighet för vårstädning, rastlös sysslar i hemmet. — Invärtes kärlekshymn.)

SIDA 2

1. **Fjärilen på Haga**
   (Under någon tid hade han varit sysselsatt med läsning om Gustaf tredjes tidevarv i en romantiserad berättelse. Följderna visade sig vid en båtfärd. Frida, som genom sin broder hört oförmånligheter om den store Skalden, fäller en störande anmärkning, vilken fäster sig i hans minne.)
2. **Bleka Dödens Minut**
   (Reflexioner sedan han sett en begravningsprocession med standar tåga förbi.)
3. **F.S.F. Brödratoner på Societetens Sommarfest**
   (Efter sammanslagningen framträdde kören för första gången på Societetens stora sommarfest, anordnad till förmån för skytteföreningen. Därvid utfördes Vårt land enligt stadens press «med gott tillvaratagande av samtliga röstresurser och nobelt utnyttjande av nyanseringseffekterna». Vid detta tillfälle tändes hans åtrå att få ställa sig under sångarfanan.)
4. **Beskrivning över Näckens rosor och vattnet**
   (Vid båtfärd en afton.)
5. **På Richelieus tid**
   (Efter läsningen av «De tre musketörerna».)

Inledning av författaren

Solen sken på alla blanka gräs, när han första gången träffade Frida. Bakom dem låg den lilla staden och myste och blundade i sin söndagsdvala vid Kanalens plaskande böljor, på vilka snipor drevo ut i sakta mak mot öppna vattnet.

Det tjänar föga till att mycket orda om de handslag, som sedan blevo växlade, de stunder av ömhet, som följde på detta stora ögonblick. Snart nog blev det klart för honom, att Frida var den vackraste, den ädlaste och värdefullaste i de myllrande skaror av kvinnor, som trängas på denna jordens gröna rund. När han stod i vardagens damm, flink och human, raskt avbitande snören, händigt och lätt slående in paket i skilda fantastiska former eller rundande strutar, liknande små ymnighetshorn, i vilka Njutningens gudinna skulle ösa sina röda och vita frestelser, vandrade hans tankar ofta bort över det vida torget. De gingo till den i lindars skugga liggande lilla tvärgata, där Frida, blond och rosig, än på sina små men fasta händer lyfte den jättestora kassaboken, än tankfullt lutade sitt burriga huvud över den svarta och iskalla kopiepressen. Båda innehade de således enkla och underordnade, ehuru på sitt sätt betydelsefulla poster i den jordiska verkstaden. Men för honom hägrade städse hoppet att kunna göra ett sving uppåt, att en gång komma över en egen affär, ja, han såg ofta dess ljusblå skylt med gullbokstäver gunga fram och åter i vinden. Dock såg han endast detta i sina tankar, ty han ägde en viss förmåga att tydligt skåda sådana ting, på vilka icke med händer kan tagas, förvisso en styrka, när han inför Frida gjorde sina poetiska eller vetenskapliga betraktelser, likväl en svaghet i verkligheternas värld, som är försedd med de hårdaste kanter. Fastän hans läggning sålunda var något inåtvänd, hände det dock sällan, att han gav fel tillbaka åt kunderna, och han var städse angelägen om att te sig fin och städad och ambitiös, egenskaper, vilka av chefen belönades högt, måhända mindre i form av kallt guld än i ett och annat gott löftets ord.

Stadens Rådman, — nog funnos flera sådana men endast en med härskarens gestalt — som nu var i sitt sextiofjärde år och ägde det mest omfattande inflytande, den väldigaste makt, brukade någon gång vid inköpandet av en eller annan småsak yttra: »I Eran affär blir man bemött av propert folk med fasta åsikter, det tycker jag om.» Det beröm, som så frikostigt utdelades av den mäktige, gladde honom särdeles mycket, ty ett gott ord ovanifrån sprider lätt och hastigt belåtenhetens värme i människans hjärta. Under långa och stilla år stod Rådmannen obruten i makt; sedermera uppblåste häftiga stormar, det knyckte och ryckte i härskarstolen, en lågande strid fördes mot den starkes förskansningar. Med en viss tacksamhet stodo alltid hans tankar vid Rådmannens sida, fastän en våg av förtrytelse understundom kunde forsa även genom hans bröst, då den väldiga handen, lugn och tvingande, spårades på skilda områden, där man tyckte att gräset kunde fått växa fritt i solen. (Såsom förhållandet var exempelvis i badhusfrågan.) Men smög tidvis omkring Rådmannen ett dovt mummel av missnöje, kunde även ofta erkännsamhetens stämma låta sig höras, och denna plägade ljuda med ett uttryck av aktning och vördnad. Ty man medgav, all bitterhet till trots, att den mäktige med sitt gråa öga i en kärlekens blick fångade Lilla Paris, den benämning, Rådmannen själv givit staden vid ett högtidligt tillfälle för att därigenom betydligt och på en gång förstora densamma och öka innebyggarnas stolthet över att inom dess gränser få utföra goda murningsarbeten till egen och efterlevandes båtnad.

Förvisso var även Lilla Paris en plats, värd att högt älskas. Stillhetens fägring ägde denna stad, när vårens dimmiga stjärnor tindrade över Doktorns vita villa, när Vintergatan spände ut sitt glittrande snöre, som räckte från Fabriken långt framom Torget, och liksom syntes fastgjort vid Rådmannens flaggstång. Särdeles mild i sin skönhet var Lilla Paris, när sommaren med sin lena hand strödde blommor på gräsmattorna och med en vänlig blåst kom de många parklindarna och trädgårdspopplarna att buga sig, eller när sniporna löstes vid den trånga kanalens kaj och fördes ut av vresiga små böljor på öppna sjön till möte med sakta puttrande småångare och tröga, svarta pråmar. Vild i sin fägring var Lilla Paris, då hösten lösgjorde sina brandgula blad, då den mörkt svallande sjön skrämde in i hamnen skutor och galeaser, då de små ångarna trängdes där, oroligt rykande med skorstenarna, då stormen ven och regnslöjorna stodo täta över gatorna, över parkerna och kring den dunkla, med spruckna gravstenar överströdda Kolerakyrkogården. Sådana oroliga aftnar sysslade Frida stilla i det lugna hemmet, medan hennes vän och ledsagare var på besök, allt under det modern i ett närliggande rum med vispen sände det ena pärlstänket efter det andra över den rynkiga tvätt, som skulle dragas. Här var han en med värme och aktning mottagen gäst; hans humana betraktelsesätt tillvann sin sympati även av den kärve fadern, som, tidigare korporal i norrländsk militärtjänst, numera uppehöll en ordningsmannabefattning vid hamnen. Med vänskap bemöttes han även av den uppbrusande och något ostadigt anlagde brodern, eljest en ung, rask agent i elektrisk armatur, och med beundran av yngsta system, som vid sina femton år ännu dröjde under modersvingen, ägande icke oävna anlag för sång (hon plägade ofta sjunga »Gud vet, vem som kysser dig nu»). Hans starkt svärmiska läggning, hans med tiden växande vetande skänkte så småningom en viss strålglans kring hans person. Liksom sin broder — en blid extra skollärare i Gårds kommunala skola — hade han nämligen fattat varm vänskap för böcker, vilken vackra känsla med naturlagars obeveklighet först förde honom i intim beröring med stadens Lånbibliotek och senare, när hans månadslön växte, kom honom att bliva en ivrig och tacksam abonnent på Nordisk Familjebok. De lärdomar, han inhämtade, de fantasibilder hin framalstrade, allt överräckte han åt Frida såsom frukter, vackra att se, lätta att förtära, men alla gömmande visdom och livserfarenhet. Väl är det riktigt, att han under läsningen av skilda verk blev alltmera belåten med de upptäckter, han gjorde, rörande universums byggnad och andra betydelsefulla företeelser. Nog är det sant, att denna belåtenhet så småningom inom honom satte ett friskt, grönt skott av självbelåtenhet, att han stundom kunde gripas av en lätt tillfredsställelsens yrsel över att förstå ting i världen, vilka tidigare varit honom mera obekanta. Men den överlägsenhet, han kände, tog sig gentemot Frida de mildaste uttryck, och liksom för att ej överrumpla hennes huvud med för starka, sönderbräckande böljor av vetande, öppnade han varsamt, leende, slussarna för visdomens klara flod.

Frida lyssnade med stora ögon, kanske mindre till ordens innebörd än till denna välmenande stämma, som tonade i skilda lägen och klanger om Naturen, Döden eller Universum. Hon var en ömsint, dock icke så litet praktisk kvinna — efter modern! — och kunde därför icke alltid följa honom på hans luftiga färder; det hände stundom, att hon fällde honom under flykten, att hon med en alltför vardaglig anmärkning nedryckte honom till jorden. Men med glädje iakttog han dock, att hans egna talesätt stundtals även blevo Fridas, att de frön, han sådde, icke voro förgäves nedlagda, att Frida i stort sett var en trofast lyssnerska. På deras många utflykter inom Lilla Paris och i dess gröna omgivningar följde dem sålunda både Kärlekens bevingade gud med sin flammande kind och Vetandets allvarliga genius med blek och ädelt glansig panna.

Ungdomens glöd och friska yra voro emellertid icke deras hjärtan främmande. Smattrade nykterhetsfolkets trumma en daggig söndagsmorgon utanför Godtemplarhuset, vände den lille svartskäggige basblåsaren Gustafsson sin jätte till tuba i junisolskenet, uppsvällde den blå fanan med sin väldiga jordglob i blåsten, voro de gärna där; tumlade även bland festplatsens hala barr, fiskade blänkande broscher och med små förgätmigejer besatta termometrar i fiskdammen, snurrade på Rättvisans hjul, gungade i sviktande träd och åsågo den livsbejakande, rastlösa dansen på dansbanan. Jämväl sökte de sig stundom till Utvärdshusets trädgård, där Müller-Bezacks solistkapell (tre goda stråkar och ett piano) konserterade; läto under den mörka årstiden Biografens bländande strömmar av bilder draga förbi sina ögon och åhörde sakrika och goda föreläsningar på Föreläsningsinstitutet.

Så småningom skulle emellertid hans klara, om och något svaga, baritonfärgade stämma öppna porten för honom till stadens sångförening, vilken efter sammanslagningen av de båda inbördes stridande kvartetterna »Hjärtats nyckel» och »Lilla Paris Sångareförbund» erhållit det enande, stormbesvärjande namnet »F.S.F. (Förenade sångarförbunden) Brödratoner». Kriget mellan de båda kvartetterna, vilket totalt hotade att ödelägga musiklivet i staden, fick sålunda sin avslutning och fred stiftades, en del gallringar företogos, och efter ett sammanträde (där olika förslag framkommo, bl. a. ett, att den nya kören skulle erhålla benämningen »Vänskap och Överseende», förkortat till »V och Ö», vilket förslag under hånskratt avslogs med stor majoritet) framträdde kören »Brödratoner», stark och enig, inför Lilla Paris' tacksamma åhörarskaror.

I och med sitt inträde i denna kvartett blåser över honom en annan Fröjdens fana än den blåa med jordgloben. Här höjer den verklige festens gud sitt standar vid glaset under sångens sus och storm. Medvetandet om att tillhöra denna propra, svartklädda skara, vars knakande skjortbröst, rosiga kinder och alltid fyllda punschglas ingåvo honom en känsla av högtid och »festivitas» (för att använda den främste tenorens, hr Fritz Gyllbergs, uttryck), stärkte betydligt självkänslan, ökade kraftigt den gryende aktning, han hyste för sin egen person. I sångens vädjande toner, vid vilka ömma ord om Naturen, dess vackra skyar, dess skymning, dess dagg, dess stjärnor, forsar, blommor och fåglar voro fästade, fanns även något, som på hans sinne verkade högst tilldragande och tjusande. Tyvärr hade man emellertid icke, trots sammanslagningen och trots benämningen »Brödratoner», lyckats från sångens hov utelåsa tvedräktens djävul; inom kort börjar det bullra på nytt, ett jäsande missnöje gör sig gällande, icke minst på grund av den bortskämde hr Gyllbergs ofta inträffade indispositioner och mestadels mycket pretentiösa uppträdande. Han iakttog med verklig sorg i sitt hjärta, att i sångarbrösten icke funnos motsvarande känslor till de försäkringar om »troga bröder»,, »muntra musikanter», »ädla känslor» o. d., vilka vid sångarfanans fläkt med intensiv enighet fyrstämmigt avgåvos. Men mitt under det dova missnöjet, mellan brakande murar av nedstörtande illusioner, stod han trofast med blicken riktad uppåt, hoppandes på oljan, som skulle komma de oroliga böljorna att lägga sig. Ambitiös, tjänstvillig och ingen dålig sångare, ehuru stundom i skämtsamt hån av kvartettens näktergal betitlad blindpipa, erhöll han slutligen förtroendeposten såsom sångföreningens notförvaltare eller notchef, och säkert är, att kören aldrig kunde ha förvärvat en mera hängiven person för den krävande befattningen än just denne allvarlige och svärmiske unge sångarbroder.

Dock — hur mycket han steg, hur mycket han växte och strålade, var Frida för honom alltid densamma. Han sålde icke sin kärlek eller undanställde Nordisk Familjebok i förgätenhetens damm; han glömde varken den gata, som ledde till Lånbiblioteket, eller den, som förde till hans älskades bo. Fast länkade tillsammans levde han och Frida sina kärleksår i skydd av Rådmannens väldiga hand, under Lilla Paris' blåa, oförlikneliga himmel, vars moln foro och skiftade såsom hans egna tankar, och vars Karlavagn, Vintergata och alla övriga stjärnor, såväl de rörliga som de fixa, ständigt påminde honom om Universums storhet, dess frikostighet och fägring:

> »Ögat blänker när jag tänker på all fröjd, Du mitt sinne skänker, o, mitt präktiga Universum, där jag drömmer i Jordens lund!»

Tekniska data:

Inspelningen är gjord i Discofils studio maj-juni 1958
Ljudtekniker: Hans Kempe
Speltider: Sid 1: 20′ 41″ · Sid 2: 23′ 37″
Skivans frekvenskarakteristik enl. RIAA